

ผลงานการแสดงสร้างสรรค์ชุด ลูกช่วงพวงมาลัย

CREATIVE WORK ON LUK-CHUANG PHUANG-MALAI

พนิดา บุญทองขาว *

PANIDA BOONTHONGKHAO

บทคัดย่อ

ผลงานวิจัยสร้างสรรค์ชุด ลูกช่วงพวงมาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติ ที่มา รูปแบบการละเล่น เพลงพวงมาลัย บ้านจระเข้สามพัน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และสร้างสรรค์ชุดการแสดง ลูกช่วงพวงมาลัย โดยนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาในรูปแบบนาฏดุริยางคศิลป์ไทย นำเสนอการแสดงเพื่อการสืบทอดและเผยแพร่สู่สาธารณชน โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ศิลปินภูมิปัญญา ลงมือฝึกปฏิบัติและสร้างสรรค์ผลงาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้ของเพลงพวงมาลัย เพลงพื้นบ้านของบ้านจระเข้สามพัน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยศิลปินภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูบัว สังข์วรรณะ เป็นเพลงที่ชาวบ้านในท้องถิ่นขับร้องและเล่นกันมานานราวเกือบสองร้อยปี มีลักษณะเฉพาะที่มีความไพเราะ นุ่มนวล อ่อนหวาน ด้วยสำเนียงเหนือของพื้นถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี มีพ่อพวง แม่พวง หรือพ่อเพลง แม่เพลง รวมทั้งหนุ่มสาวต่างมาร่วมเล่น โดยมีการละเล่นของไทยที่เรียกว่าลูกช่วงหรือช่วงซัย ซึ่งเป็นกีฬาท้องถิ่นที่ใช้ผ้าผูกมัดให้เป็นรูปกลม ๆ ปล่อยชายผ้าเป็นหาง วิธีการเล่นคือ แบ่งผู้เล่นออกเป็นสองฝ่ายมีเขตแดนกั้นกลาง ที่เรียกว่ากลางแดน แต่ละฝ่ายโยนลูกช่วงส่งให้กัน โดยต้องรับลูกช่วงนั้นให้ได้ หากรับไม่ได้จะมีการปรับโทษ โดยให้ออกมาร้องและเล่นพวงมาลัยสลับกันไปอย่างสนุกสนาน 2) นำรูปแบบการแสดงเพลงพวงมาลัยของชาวบ้านมาสร้างสรรค์ตามรูปแบบกระบวนการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ไทย โดยใช้หลักการสร้างสรรค์งาน เพิ่มแนวคิด จินตนาการ ความรอบรู้ การใช้จิตวิทยาที่จะช่วยผลักดันให้ผลงานสมบูรณ์สวยงามเกิดความประทับใจน่าชื่นชม 3) รูปแบบการแสดง คือนำการละเล่นลูกช่วงและการขับร้องเพลงพวงมาลัยนำมาผสมผสานกันจนเกิดเป็นชุดการแสดงที่มีความสนุกสนาน โดยใช้ผู้แสดงทั้งชายและหญิงนำเสนอผ่านท่าทางนาฏศิลป์ไทย มีท่วงทำนองของดนตรีอันไพเราะ บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์และวงกลองยาว ให้อารมณ์ครึกครื้น เร้าใจ

คำสำคัญ: การแสดงสร้างสรรค์ ลูกช่วง เพลงพวงมาลัย

Abstract

The Objective of creative research on Luk-chuang Phuang-malai was to study the history and style of playing in Phuang-malai song Ban JraKhe Sam Phan, Uthong district Suphanburi province. Creating performance on Luk-chuang Phuang-malai by bringing knowledge from the local wisdom to the development in the form of Thai performing arts then was presented for the succession to the public. There are ways to conduct research by studying

* วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Suphanburi College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute

relevant documents, interviewing artist wisdom, practicing and creating work. The results are 1) Knowledge of Phuang-malai Song that was sung and played almost two hundred years ago of Ban JraKhe Sam Phan, Uthong district Suphanburi province by local wisdom artist Kru Bua Sangwanna. Phuang-malai Song is a folk song that has a unique melody and delightfulness with the accent of the local people of Suphanburi. There are PorPhang, MaePhang, as well as young people who come to play the Thai play called the Luk-chuang or Lukchai that is a local sport by using the cloth as a round tie. How to play is to divide the players into two sides with a central boundary. Each side throws the ball to each other. Another side has to come to sing and play Phuang-malai Song when the players don't get the ball. 2) The style of Phuang-malai Song performance of the villagers was created in the creative process of the Thai dances by using the principles of creative work and added concept, imagine, knowledge and used psychology to help drive work to be perfect, beautiful, impressed 3) Show format was fun that occurred from bringing the Luk-chuang play and singing Phuang-malai song together. Male and female dancers presented through Thai dance gestures accompanied by the cheerful music of the Piphat band and long drum.

Keywords: Creative work, Luk-chuang, Phuang-malai song

บทนำ

จังหวัดสุพรรณบุรีตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางและมีประวัติศาสตร์ยาวนาน รวมทั้งเป็นแหล่งรวมแห่งศิลปวัฒนธรรมหลากหลายสาขา ดังคำขวัญที่ว่า “สุพรรณบุรี แดนยุทธหัตถี วรรณคดีขึ้นชื่อ เลื่องลือพระเครื่อง รุ่งเรืองเกษตรกรรม สูงล้ำประวัติศาสตร์ แหล่งปราชญ์ศิลปิน ภาษาถิ่นชวนฟัง” หากพิจารณาจากคำขวัญแล้วแสดงให้เห็นถึงภูมิหลังของจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีความเจริญรุ่งเรือง ความพร้อมและสมบูรณ์ครบถ้วนทุกด้าน จึงก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรีและนาฏศิลป์ไทยขึ้น โดยนำบริบทต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับสุพรรณบุรี ได้แก่ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ประเพณี พิธีกรรม การละเล่น วิถีชีวิต อาชีพ ความเชื่อและความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นแนวทางการปฏิบัติที่สืบทอดที่มายาวนานเป็นภูมิปัญญาไทย

เมื่อเอ่ยถึงภูมิปัญญาไทย ย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่าจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ที่ยังคงดำรงไว้ซึ่งปราชญ์และศิลปินภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายแขนง โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านเพลงพื้นบ้าน ได้แก่ เพลงเรือ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย เป็นต้น ซึ่งเพลงพื้นบ้านเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นศิลปะการละเล่นของไทยที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถและมีปฏิภาณไหวพริบในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึกและความคิดในกลุ่มของตน แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาพูดที่คล้องจองกันหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “คำกลอน” สืบทอดกันมาด้วยวิธีการเล่าจากปากต่อปากในเชิงมุขปาฐะหลายชั่วอายุคน โดยอาศัยการฟังไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (สุกัญญา สุจฉายา, 2546, น.12) จากคำจำกัดความดังกล่าวพอจะอนุมานได้ว่าเพลงพื้นบ้านมีที่มาจากประเพณี ศาสนา วัฒนธรรมในชุมชนที่สั่งสมกันมาด้วยความนิยมชื่นชม ความห่วงใยและไม่ตรีจิตสอดแทรกอยู่ในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ตลอดจนประเพณีของท้องถิ่นนับแต่เกิดจนกระทั่งตายเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงภูมิความรู้ความสามารถผ่านการขับร้องและการแสดงตามแบบฉบับของตน

เพลงพวงมาลัยเป็นเพลงพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่จัดอยู่ในประเภทเพลงปฏีพากย์ (วิบูลย์ ศรีคำจันทร์, 2537, น.3) นิยมเล่นกันในบริเวณภาคกลาง โดยปรับใช้เป็นเพลงในการเล่นกีฬาพื้นบ้านที่เรียกว่า “ช่วงชัย” หรือ “ลูกช่วง” และบางถิ่นใช้เป็นเพลงร้องโต้ตอบเกี่ยวพาราสักในในกลุ่มหนุ่มสาวในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ ซึ่งถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยแต่โบราณ สำหรับเพลงพวงมาลัยในจังหวัดสุพรรณบุรี คณะที่มีชื่อเสียงและมีการเล่นสืบทอดมาอย่างยาวนาน คือเพลงพวงมาลัยคณะของนายบัว สังข์วรรณะ ซึ่งเป็นพ่อเพลงพวงมาลัยในหมู่บ้านหนองบัว หมู่ที่ 2 ตำบลจระเข้สามพัน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวคือมีลักษณะการขับร้องอันเป็นเอกลักษณ์ ด้วยสำเนียงเหน่อพื้นถิ่นสุพรรณอันนุ่มนวล และมีความสนุกสนาน และนายบัว สังข์วรรณะได้รับเกียรติให้เป็นผู้มีผลงานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นดีเด่นอำเภอกู่ทอง สาขาศิลปะการแสดง ประเภทการแสดงพื้นบ้าน เพลงพวงมาลัย เมื่อปีพุทธศักราช 2540 จากสำนักงานสภาวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรีอีกด้วย (ชาญเดช อุปการะ และคณะ, 2551, น.2)

รูปแบบการเล่นเพลงพวงมาลัยในอดีตของชาวบ้านตำบลจระเข้สามพัน นิยมเล่นในเทศกาลสงกรานต์ โดยจะขับร้องเพลงพวงมาลัยควบคู่กับการละเล่นของไทยพื้นบ้าน คือ การโยนลูกช่วง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ช่วงชัย ชาวบ้านเรียกขานเป็นสำนวนว่า “ลูกช่วงพวงมาลัย” จากภูมิปัญญาที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพลงร้องพื้นบ้านคือเพลงพวงมาลัยและการละเล่นลูกช่วงสะท้อนให้เห็นถึงสนุกสนานของการได้พบปะกันระหว่างคนในชุมชน ผู้วิจัยเล็งเห็นในความสำคัญดังกล่าว จึงได้มีแนวคิดและนำมาสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏดุริยางคศิลป์ อันแสดงถึงเอกลักษณ์และวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้สำนวนการเรียก “ลูกช่วงพวงมาลัย” มากำหนดเป็นชื่อชุดการแสดง บอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตชาวบ้านสอดแทรกความสนุกสนานผ่านทางเพลงร้องที่เป็นเอกลักษณ์ นำมาสู่กระบวนการสร้างสรรค์งานที่ประกอบไปด้วยการคิดค้นสิ่งแปลกใหม่ด้วยความรู้ ความคิด จินตนาการ และรวบรวมสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ผ่านแรงบันดาลใจอันเป็นจุดกำเนิดต่อการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ ภายใต้โครงการพัฒนาส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันประจำปีงบประมาณ 2558

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติ ที่มา รูปแบบการละเล่นเพลงพวงมาลัย บ้านจระเข้สามพัน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อสร้างสรรค์ชุดการแสดง ลูกช่วงพวงมาลัย โดยนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาในรูปแบบนาฏดุริยางคศิลป์ไทย

วิธีการศึกษา

การวิจัยสร้างสรรค์ครั้งนี้เป็นการวิจัยในลักษณะของนาฏศิลป์สร้างสรรค์ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานนาฏศิลป์ชุดใหม่ โดยผ่านกระบวนการคิด จินตนาการ แรงบันดาลใจ ขั้นตอนในการประดิษฐ์กระบวนการเคลื่อนไหวของผู้แสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย ดนตรี เพลงร้อง เทคนิคต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของการแสดง ในการวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง คือประวัติการละเล่นเพลงพวงมาลัยในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี จากแหล่งข้อมูลของหน่วยงานและแหล่งวิทยบริการต่าง ๆ ได้แก่ จดหมายเหตุ พงศาวดาร วรรณกรรม ตำราเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและกึ่งมีโครงสร้างจากปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ประกอบด้วย

1) นางเกลียว เสร็จกิจ (แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์) ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (เพลงอีแซว)

2) นายบัว สังข์วรรณะ ศิลปินภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเพลงพวงมาลัย

3. การสังเกตการณ์ จำแนกเป็น ดังนี้

1) การสอนและการถ่ายทอดการขับร้องเพลงพวงมาลัยของศิลปินภูมิปัญญา และการบันทึกเสียงเพื่อเป็นแนวทางสู่กระบวนการสร้างสรรค์

2) การสาธิตการเล่นเพลงพวงมาลัยและการละเล่นลูกช่วง เพื่อนำสู่กระบวนการสร้างสรรค์ในรูปแบบนาฏศิลป์ไทย

4. ออกแบบแนวคิดและรูปแบบการแสดง รวมทั้งการแต่งคำร้องเพลงพวงมาลัยให้เหมาะสมกับแนวคิดและรูปแบบการแสดง

5. ประพันธ์เพลงประกอบการแสดงให้สอดคล้องกับแนวคิดและรูปแบบการแสดง

6. ทำการทดลองปฏิบัติประติษฐ์ทำรำให้สอดคล้องกับเพลงดนตรีที่ประพันธ์ขึ้นใหม่

7. ออกแบบเครื่องแต่งกายประกอบการแสดง

8. เชิญศิลปินให้คำแนะนำ คือ แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ และนายบัว สังข์วรรณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อรับคำแนะนำปรับปรุงแก้ไข

9. นำเสนอรูปแบบการแสดงสร้างสรรค์ การแสดงชุดลูกช่วงพวงมาลัยต่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ บันทึกภาพและวีดิทัศน์ทำรำ

10. นำผลการประเมินของคณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ สู่การดำเนินการเพื่อปรับปรุงแก้ไข ให้การแสดงมีความสมบูรณ์และเหมาะสม

11. จัดทำองค์ความรู้ในรูปแบบงานวิจัยสร้างสรรค์ เพื่อการเผยแพร่และการสืบทอดผลงาน ชุดลูกช่วงพวงมาลัย

ผลการศึกษา

เพลงพวงมาลัย หมายถึง เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่ร้องในเทศกาลและเล่นควบคู่กับการละเล่นพื้นบ้าน คือ ลูกช่วงหรือช่วงซัย จัดเป็นเพลงร้องที่ร้องทั่วไปและโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง มีลักษณะคำร้องที่เป็นเอกลักษณ์ คือขึ้นต้นว่า เออระเหยลอมมา หรือเออระเหยลอมไป และลงท้ายด้วยคำว่า เอย

ประวัติเพลงพวงมาลัย

เพลงพวงมาลัยเป็นการเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่งที่มีมาแต่โบราณ นิยมเล่นกันในบริเวณภาคกลาง เพลงพวงมาลัยเป็นเพลงที่นิยมเล่นกันในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ ซึ่งถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยแต่โบราณ มีเทศกาลเฉลิมฉลองดังปรากฏอยู่ในพระราชกำหนดกฎมณเฑียรบาลครั้งกรุงศรีอยุธยาอันเป็นโบราณมงคลราชพิธี ซึ่งพระมหากษัตริย์ได้ทรงกระทำเป็นพิธีการประจำปีพระนคร ทำเพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่พระนคร และได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาได้มีการพบหลักฐานทางเอกสารที่กล่าวถึงเรื่อง “เพลงพวงมาลัย” ที่เก่าแก่เท่าที่พบในขณะนี้คือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เริ่มมีการบันทึกเรื่องราวของเพลงพื้นบ้านไว้เป็นหลักฐานเมื่อ พ.ศ. 2431 สมาชิกหอพระสมุดวชิรญาณเลือกสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้า

ฟ้ามหาวิชัยมหิศยามภักดีเป็นสภานายกหอพระสมุด ในครั้งนั้นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงรับพระราชบัญชาแทนพระองค์ ทรงขอแรงสมาชิกให้ช่วยกันแต่งส่งมาลงพิมพ์ในหนังสือวิจารณ์พิเศษ ใครจะแต่งเรื่องอะไรก็รับเรื่องนั้นไปแต่งถวาย จึงมีหนังสือดี ๆ เกิดขึ้นมาก แต่หนังสือไม่สามารถพิมพ์ลงในหนังสือวิจารณ์ได้หมดในคราวเดียว ทำให้หนังสือเหล่านั้นกระจายกระเจา ต่อมาหอสมุดพระนครได้คัดเลือกหนังสือที่พิมพ์ไว้ในหนังสือวิจารณ์เอามาพิมพ์เป็นเล่มแรกเฉพาะบางเรื่อง จัดพิมพ์เป็นภาคตามประเภทบ้าง จึงเกิดหนังสือลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ 26 ภาคด้วยกัน เฉพาะเรื่องลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ 25 ที่พระวินิจวรรณการ (แสง สาลิตุล) ได้รวบรวมบทเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ พร้อมทั้งอธิบายลักษณะของเพลงและวิธีเล่นไว้ 14 เพลง ได้แก่ เพลงโคราช เพลงฉ่อย เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงพาง เพลงพิชฐาน เพลงพวงมาลัย เพลงระบำ เพลงปรบไก่ เพลงเทพทอง เพลงชาวเหนือ เพลงชาวใต้ เพลงสวรรค์ และเพลงพาดควาย เป็นต้น (สุมาลย์ เรืองเดช, 2518, น.121-122) จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เพลงพื้นบ้าน รวมทั้งเพลงพวงมาลัย ได้มีการเขียนเป็นหนังสือ บันทึกรูปแบบการละเล่นไว้อย่างชัดเจน ด้านถิ่นที่ปรากฏของเพลงพวงมาลัย พบว่ามีแพร่กระจายอยู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ในเขตภาคกลางด้านตะวันตกและตอนล่างพบในจังหวัดอ่างทอง สุพรรณบุรี กาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี จากถิ่นที่ปรากฏของเพลงพวงมาลัยตามที่กล่าวนี้ จึงพบว่าเป็นชุมชนของไทยดั้งเดิมที่มีมาก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี (ชาญเดช อุปการะ และคณะ, 2551, น.10)

วิวัฒนาการของการเล่นเพลงพวงมาลัยนั้นเดิมเป็นเพลงสั้น ๆ ที่ใช้เป็นเพลงปรับในการเล่นกีฬาพื้นบ้านหลายชนิด เช่น ช่วงชัย หรือลูกช่วง ไม้หึ่ง วิ่งว่ว เป็นต้น คือเพลงที่ผู้ชนะในกีฬาดังกล่าวร้องให้ฝ่ายแพ้รำซึ่งเพลงพวงมาลัยที่นำมาใช้เป็นบทร้องสั้น ๆ ที่จดจำกันมา ส่วนเพลงพวงมาลัยที่มีลำดับขั้นตอนเหมือนเพลงปฎิพากย์ทั่วไปก็มีปรากฏเช่นกัน โดยเริ่มจากบทเกริ่น บทประหรือบททักทาย บทผูกรัก จนถึงบทส่อหรือลัทธิหาพาหนี และบทจากหรือบทลา ต่อมาในระยะหลังเมื่อมีผู้เล่นพวงมาลัยได้น้อยลง มักเป็นการเล่นแบบลักจำไม่ใช้การด้นกลอนสดแก่กัน การเล่นเพลงพวงมาลัยในแต่ละบทจึงสั้นลงอย่างที่เราเรียกว่าพวงมาลัยสั้น ต่อมาในบางถิ่นได้คิดดัดแปลงเพลงพวงมาลัย มาเป็นเพลงร้องโต้ตอบเพื่อให้สลับกันการละเล่นชนิดอื่นในช่วงตรุษสงกรานต์ เมื่อช่วงตรุษสงกรานต์มีระยะยาวนานบางปีมีการเล่นติดต่อกันเป็นเดือน มีการพัฒนาเล่นเป็นเรื่องราวเรียกการเล่นเพลงพวงมาลัยประเภทนี้ว่าเพลงพวงมาลัยยาว ซึ่งคำร้องมักเป็นกลอนสดที่มีเนื้อความเกี่ยวพาราสีเชิงคู่สาวว่าแก่เกี่ยวกับ (เกลียว เสรีกิจ, 12 กรกฎาคม 2558)

ประวัติเพลงพวงมาลัยอำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

เพลงพวงมาลัยเป็นเพลงที่ชาวบ้านในท้องถิ่นขับร้องและเล่นกันมานานราวเกือบสองร้อยปี โดยมีพ่อพวง แม่พวง หรือพ่อเพลง แม่เพลง รวมทั้งหนุ่มสาว ต่างมาเล่นร่วมกับการละเล่นของไทยที่เรียกว่า ลูกช่วง หรือช่วงชัย ซึ่งเป็นกีฬาท้องถิ่นที่ใช้ผ้าผูกมัดให้เป็นลูกกลม ๆ ปลอ่ยชายผ้าเป็นหาง เพื่อการโยนในทิศทางที่บังคับได้ วิธีการเล่นคือแบ่งผู้เล่นออกเป็นสองฝ่าย มีเขตแดนกั้นกลางที่เราเรียกว่ากลางแดน แต่ละฝ่ายโยนลูกช่วงส่งให้กัน โดยต้องรับลูกช่วงนั้นให้ได้หากรับไม่ได้จะมีการปรับโทษ โดยให้ออกมาร้องและเล่นเพลงพวงมาลัยสลับกันไปอย่างสนุกสนาน ดังนั้นชาวบ้านจึงนิยมเรียกเป็นสำนวนติดปากว่า “ลูกช่วง พวงมาลัย” (บัว สังขวรรณะ, 20 กรกฎาคม 2558) ซึ่งการละเล่นลูกช่วงพวงมาลัยของชาวบ้านอำเภออุทุมพร ในอดีตนับว่าเป็นวิถีที่ควบคู่กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเทศกาลตรุษสงกรานต์จะนิยมเล่นกันมากและสร้างความสนุกสนานอย่างยิ่ง สถานที่ที่เล่นคือลานวัด ลานบ้าน ที่โล่งกว้างพอกับจำนวนคนที่มาร่วมเล่น

ภาพที่ 1 ครูบัว สังข์วรรณะ พ่อเพลงพวงมาลัยบ้านหนองบัว
ที่มา: ผู้วิจัย

ลักษณะของการละเล่นเพลงพวงมาลัยของชาวบ้านตำบลจระเข้มสามพัน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

1) ก่อนการเล่น แบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายพ่อเพลง และฝ่ายแม่เพลง ก่อนเริ่มการเล่นเพลงพวงมาลัย จะมีการไหว้ครูโดยมีพานก้านลประกอบด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน เงินก้านล 12 บาท โดยจะบอกกล่าวเป็นบทร้องเพลงพวงมาลัย หรือบทว่าบูชาแบบปกติด้วยการท่องคาถาหรือกล่าวขอความสวัสดีมงคล

2) วิธีการเล่น การเล่นเพลงพวงมาลัยนั้น ส่วนใหญ่นิยมตั้งเป็นวง แบ่งเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิงอยู่กันฝ่ายละครึ่งวงกลม แต่ละฝ่ายจะมีพ่อเพลงแม่เพลง (พ่อพวง แม่พวง) ข้างละ 1 คน และมีลูกคู่เท่าไรก็ได้แล้วแต่วงเล็กลงใหญ่ แต่ต้องไม่ต่ำกว่า 3 คน เป็นอย่างน้อย การเล่นเพลงพวงมาลัย แต่เดิมนั้นผู้เล่นทั้งสองฝ่ายจะประกอบด้วยผู้เล่นหลายรุ่นด้วยกัน คือ มีเด็ก หนุ่มสาว และผู้สูงอายุ โดยมีผู้สูงอายุที่เล่นเพลงพวงมาลัยเป็นและเป็นคนในพื้นที่นั้นเป็นผู้ตั้งวงเล่นเพลงไว้และคอยดูแลให้หนุ่มสาวเล่นเพลงกันไปด้วยความเรียบร้อย ส่วนเด็กก็จะช่วยกันปรบมือให้จังหวะและร้องรับร้องกระทุ้ง อันเป็นการฝึกการเล่นเพลงพวงมาลัยไปในตัว (บัว สังข์วรรณะ, 29 กรกฎาคม 2558)

ภาพที่ 2 การเล่นเพลงพวงมาลัยของชาวบ้านตำบลจระเข้มสามพัน อำเภอกู่ทอง
ที่มา: ผู้วิจัย

3) การเล่นช่วงชัยหรือลูกช่วง เพลงพวงมาลัยบ้านหนองบัว ตำบลกระเซ้สามพัน อำเภอร่องทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการเล่นเพลงพร้อมกับการเล่นช่วงชัยหรือลูกช่วง โดยใช้เป็นเพลงปรับในการรับลูกช่วงพลาดและตกลงพื้น ถือเป็นการปรับแก้ต้องออกมารำ และมีคนร้องเพลงพวงมาลัยให้ ซึ่งจะร้องนานหรือนั้นขึ้นอยู่กับบทร้องและการเล่นที่อาจจะมีการกระเข้าเข้าเหยตามความชอบใจของแต่ละฝ่าย บางคนที่ไม่สามารถร้องเพลงพวงมาลัยได้ก็ออกมารำอย่างเดียว เพราะจะมีพ่อเพลงและแม่เพลงขับร้องให้รำ โดยมีการแอบเกี่ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาวที่แอบหมายปองต่อกัน จึงนับว่าเป็นการเล่นที่ให้โอกาสชายหนุ่มหญิงสาวได้ใกล้ชิดกันโดยไม่ถือว่เป็นการปฏิบัติตนที่ผิดต่อขนบธรรมเนียมและประเพณีแต่อย่างใด

เอกลักษณ์เพลงพวงมาลัย อำเภอร่องทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

เพลงพวงมาลัย อำเภอร่องทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะการขับร้องที่เป็นเอกลักษณ์ตามวิถีของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาเป็นเวลาเกือบสองร้อยปี โดยมีลักษณะและวิธีการเล่น ดังนี้

1. คำขึ้นต้น ของฝ่ายชายหรือพ่อพวง ขึ้นต้นว่า “เอ่อ เอ้ย ลอยมา” ส่วนของฝ่ายหญิงหรือแม่พวง ขึ้นต้นว่า “เอ่อ ระเหย ลอยมา”
2. คำร้องรับลูกคู่ ฝ่ายชาย รับว่า “โ้ย โยะ” ก่อนการทวนบทร้อง ส่วนฝ่ายหญิงไม่ต้องร้องให้ร้องรับทวนบทร้องเลย ทั้งชายและหญิงจะร้องรับจำนวน 2 ครั้ง แล้วลง คำว่า “เอย”
3. เดิมก่อนการเล่นเพลงพวงมาลัยนั้นจะร้องและเล่นเพลงเหยก่อน จากนั้นจึงร้องเพลงพวงมาลัย และนิยมเป็นเพลงพวงมาลัยสั้น
4. บทที่ใช้ในการขับร้อง ได้แก่ บทไหว้ครู บทเกริ่น บทเกี่ยวพาราสี บทผูกรัก บทลา บทจากบทอวยพร ตามลักษณะของการเล่นและการแสดง
5. สำเนียงการขับร้องเพลงพวงมาลัย มีลักษณะคล้ายเพลงเหย มีสำเนียงเหน่อของภาษาถิ่นที่คล้ายคลึงกับการร้องเพลงเหยของชาวบ้านอำเภอมโนรมย์ จังหวัดกาญจนบุรี มีการยืดหรือทอดคำร้องให้ไพเราะและหวาน นุ่มนวล น่าฟังอย่างยิ่ง
6. จังหวะที่ใช้ประกอบการขับร้องเพลงพวงมาลัย คือ การปรบมือ ซึ่งอาจทอดหรือกระชับขึ้นอยู่กับบทร้องนั้น ๆ
7. มีการรำและท่าทางประกอบบทร้อง ทำรำนั้นเป็นท่ารำแบบชาวบ้านที่เรียบง่าย มีลักษณะของการรำแบบจับสอมือสลับไปมาพร้อมการย่อเท้าให้ตรงจังหวะ
8. เดิมเป็นการละเล่นประเภทเพลงปรับควบคู่กับการเล่นลูกช่วง หรือช่วงชัย ปัจจุบันขับร้องเพียงอย่างเดียว แต่มีรูปแบบการเล่นที่หันหน้าเข้าหากันของพ่อเพลงและแม่เพลง
9. บทร้องมีการพัฒนาขึ้นและปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยยังคงวิธีการขับร้องแบบดั้งเดิม

จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพวงมาลัย อำเภอร่องทอง จังหวัดสุพรรณบุรีที่ปัจจุบันไม่ปรากฏการแสดงให้เห็นบ่อยนักเพราะผู้ขับร้องได้ในอดีตได้เสียชีวิตลงตามลำดับ คงมีแต่ครูบัว สังข์วรรณ ศิลปินภูมิปัญญาท้องถิ่นท่านเดียวที่ยังมีชีวิตอยู่และทำหน้าที่สืบสานเพลงพวงมาลัยไว้อย่างน่าชื่นชม

การสร้างสรรค์การแสดง ชุด ลูกช่วงพวงมาลัย บทร้องประกอบการแสดง

บทร้องเพลงพวงมาลัย

บทที่ 1 พ่อพวง เอ้อ เอี้ยลอยมา	ลอยมาก็ลอยไป (ลูกคู่รับ)
พี่ตั้งใจมาหา	ให้น้องช่วยรับหน้าพี่ไว้
ให้ลงมาเล่นกับฉัน	กันเสียเถิดแม่บ้านอยู่ไกล
มาเล่นเพลงพวงมาลัย	กับพี่ชายเถิดเอ๋ย (ลูกคู่รับ)
บทที่ 1 แม่พวง เอ้อ ระเหยลอยมา	ลอยมาก็ลอยไป (ลูกคู่รับ)
เสียงใครเหินอใครหนา	มาร้องเรียกหาแม่ขวัญใจ
ฉันจะออกไปดูให้รู้จัก	เจอหน้าจะได้ทักถามไถ่
ว่าพี่มาจากไหน	มารู้อะไรกันเอ๋ย (ลูกคู่รับ)
บทที่ 2 พ่อพวง เอ้อ เอี้ยลอยมา	ลอยมาก็ลอยไป (ลูกคู่รับ)
ให้รำมาเถิดน้องรำ	โอ้แม่งามข้าของพี่ชาย
ให้รำมาเถิดโฉมตรู	พีนีคอยดูไม่ต้องอาย
มาเล่นลูกช่วงเพลงพวงมาลัย	รำมาไวเถิดเอ๋ย (ลูกคู่รับ)
บทที่ 2 แม่พวง เอ้อ ระเหยลอยมา	น้องนี้ไม่ช้าก็รำไป (ลูกคู่รับ)
น้องนี้จะรำให้ดู	โอ้แม่โฉมตรูจะรำไป
ให้พี่คอยดูฉันรำ	ฉันนี้จะไม่ทำเอียงอาย
รำเพลงพวงมาลัย	มารำให้พี่ชายดูเอ๋ย (ลูกคู่รับ)

(ประพันธ์บทโดย นางวรรณภา แก้วกว้าง ตำแหน่งรองผู้อำนวยการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยนาฏศิลป์ สุพรรณบุรี)

แนวคิดรูปแบบการแสดง

นำการขับร้องและการละเล่นเพลงพวงมาลัยของชาวบ้านหนองบัว ตำบลจระเข้สามพันควบคู่กับการละเล่นของไทยพื้นบ้าน คือ การโยนลูกช่วง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ช่วงชัย ในลักษณะการแสดงที่จำลองภาพเหตุการณ์ นำมาเรียงร้อยในรูปแบบการละเล่นลูกช่วงและเพลงพื้นบ้านคือเพลงพวงมาลัย

แนวคิดการสร้างสรรคเพลงและดนตรีประกอบการแสดง

การสร้างสรรคเพลงและดนตรีประกอบการแสดงใช้แนวคิดตามหลักการแสดงนาฏศิลป์ไทยและศึกษาจากความเป็นมาภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งใช้กลองยาวเป็นเครื่องประกอบจังหวะในการแสดงหลาย ๆ ประเภทของชาวบ้าน นอกเหนือจากการปรบมือให้จังหวะของพ่อเพลง-แม่เพลง วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงประกอบไปด้วยวงปี่พาทย์เครื่องคู่ประกอบวงกลองยาว เพิ่มกลองที่ชาวบ้านเรียกว่า “กลองรำมะนา” (มีลักษณะคล้ายกลองตุ้มของภาคอีสาน) ใช้เป็นเครื่องประกอบตีสอดคล้องกับแม่มือกลองยาว เน้นจังหวะเน้นจังหวะหลัก บางครั้งตีหยอกเข้าตามความเหมาะสม) ส่วนทำนองเพลงมีการประพันธ์ขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับการร้องเพลงพวงมาลัยของผู้แสดง

ภาพที่ 3 วงดนตรีประกอบการแสดง

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 4 เครื่องดนตรี “กลองรำมะนา”

ที่มา: ผู้วิจัย

แนวคิดการสร้างสรรคกระบวนการด้านนาฏศิลป์ไทย

การออกแบบและสร้างสรรค์ท่ารำของการแสดง ชุด ลูกช่วงพวงมาลัยในแต่ละขั้นตอนนั้น ผู้วิจัยได้นำหลักการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์มาใช้ รวมถึงต้องมีส่วนส่งเสริมผลงาน ได้แก่ ความคิดและจินตนาการ ความรอบรู้ การใช้จิตวิทยาที่จะช่วยผลักดันให้ผลงานสมบูรณ์สวยงามเกิดความประทับใจขึ้นชม โดยกลุ่มผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียด ดังนี้

1) การคิดให้นาฏศิลป์ คือ การนำพิธีกรรม เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม จารีต ทางด้านนาฏศิลป์ไทยมาเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์งาน

2) การกำหนดความคิดหลัก มี 2 ระดับ คือ กำหนดในระดับเป้าหมาย และระดับวัตถุประสงค์

- ระดับเป้าหมาย คือ การกำหนดให้ชัดเจนในชุดลูกช่วงพวงมาลัย คิดขึ้นเพื่อตอบนโยบายของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จากโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดง และสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรมให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

- ระดับวัตถุประสงค์ นำเอาเป้าหมายมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ คือโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลงานสร้างสรรค์ ส่งผลในการอนุรักษ์ สืบสาน และสร้างมูลค่าเพิ่มต่อไป

3) การประมวลข้อมูล ในการแสดงชุดนี้กลุ่มผู้วิจัยออกเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี การละเล่น การแสดง วิถีชีวิตของชุมชน เพื่อนำมาประมวลและวิเคราะห์ในการสร้างสรรค์ต่อไป

4) การกำหนดขอบเขต เนื้อหาสาระในการแสดงชุดนี้ คลอบคลุมวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่น พื้นบ้าน คือการเล่นลูกช่วง การแสดงพื้นบ้านประเภทเพลงพวงมาลัย ดนตรีที่ใช้เป็นวงปี่พาทย์ และวงกลองยาว ซึ่งถือเป็นการผสมผสานระหว่างวงดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านส่งผลการประพันธ์เพลง และต่อเนื่องถึงการออกแบบท่ารำ

5) การกำหนดรูปแบบการแสดงสร้างสรรค์ ชุด ลูกช่วงพวงมาลัย ได้กำหนดรูปแบบการแสดงออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

- การเล่นลูกช่วง ประกอบด้วย การชักชวน การแบ่งฝ่ายผู้เล่น การเสี่ยงเลือก เขตแดน การเล่นโยนลูกช่วง การเป็นเชลย

- การเล่นเพลงพวงมาลัย ซึ่งผู้แสดงในกลุ่มเล่นลูกช่วงมาเป็นพ่อเพลงแม่เพลงหรือภาษาชาวบ้านจะเรียกพ่อพวงแม่พวงมาขับร้องเพลงพวงมาลัย

- การรำเกี่ยวลูกช่วง เป็นการแสดงที่ต่อเนื่องจากคำร้องที่ขับร้องเชื้อเชิญให้สองฝ่ายมารำเกี่ยวลูกช่วง คือ การเกี่ยวพาราสีกันระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย

6) การกำหนดองค์ประกอบอื่น ได้แก่ ผู้แสดง เครื่องแต่งกาย ดนตรี ฉาก แสง สี เสียง อุปกรณ์ประกอบการแสดง ซึ่งกลุ่มผู้วิจัยต้องกำหนดและวางเกณฑ์ให้เหมาะสม

7) การออกแบบนาฏศิลป์ คือ การออกแบบท่ารำรำ การเคลื่อนไหวบนเวที ทิศทางการจัดกลุ่มให้เกิดความน่าสนใจทั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- ผู้แสดงกลุ่มรำลูกช่วง หมายถึง หนุ่มสาวที่แสดงออกมาเป็นกลุ่มแรก เพื่อที่ชักชวนกันมาร่วมงานและชมการเล่นลูกช่วง เพลงพวงมาลัย ประกอบไปด้วยผู้แสดงชายและผู้แสดงหญิงผู้แสดงกลุ่มนี้เปรียบเสมือนกลุ่มชาวบ้านที่กำลังเฝ้ากลุ่มเล่นช่วงชัย

ภาพที่ 5 ผู้แสดงกลุ่มรำลูกช่วง

ที่มา: ผู้วิจัย

- กลุ่มเล่นลูกช่วงและร้องเพลงพวงมาลัย หมายถึง กลุ่มผู้แสดงที่ออกมาเป็นกลุ่มที่ 2 ประกอบไปด้วยผู้แสดงชาย ผู้แสดงหญิง ผู้แสดงกลุ่มนี้ คือ ผู้เล่นลูกช่วง โดยมีกติกาอยู่ว่าถ้าฝ่ายใดรับลูกช่วงมาได้ ฝ่ายตรงข้ามที่โยนไปให้จะต้องเป็นผู้แพ้และต้องถูกปรับให้ออกมารำประกอบการร้องเพลงพวงมาลัยซึ่งการแสดงลูกช่วงพวงมาลัยนี้ มีการโยนลูกช่วงทั้งหมด 4 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ฝ่ายผู้ชายโยนฝ่ายผู้หญิงรับลูกช่วงได้ ครั้งที่ 2 ฝ่ายผู้หญิงโยน ฝ่ายผู้ชายรับลูกช่วงได้ ครั้งที่ 3 ฝ่ายผู้ชาย โยนแต่เป็นการหลอกให้รับ ฝ่ายผู้หญิงแสดงกิริยาอาการกระพืดกระพืด ครั้งที่ 4 ฝ่ายผู้ชายโยนฝ่ายผู้หญิงรับไม่ได้จึงต้องถูกปรับให้เป็นผู้รำและร่วมร้องเพลงพวงมาลัยโดยพ่อเพลงแม่เพลง

ภาพที่ 6 ผู้แสดงกลุ่มเล่นลูกช่วงและร้องเพลงพวงมาลัย

ที่มา: ผู้วิจัย

แนวคิดการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย/อุปกรณ์ประกอบการแสดง

การสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง ชุด ลูกช่วงพวงมาลัย ได้แนวคิดมาจากการแต่งกายของพ่อเพลงและแม่เพลง มีรูปแบบการนุ่งห่มเป็นลักษณะพื้นบ้านในชีวิตประจำวัน แต่ยังคงเอกลักษณ์นั้น คือ การนุ่งโจงกระเบน นำเครื่องประดับที่มีอยู่มาสวมใส่ นำไปสู่การออกแบบสร้างสรรค์การแต่งกายการแสดง ชุด ลูกช่วงพวงมาลัยโดยมีแนวคิดการแต่งกาย 2 รูปแบบคือ เครื่องแต่งกายนักแสดงกลุ่มเล่นลูกช่วง-ร้องเพลงพวงมาลัยและเครื่องแต่งกายนักแสดงกลุ่มเล่นรำลูกช่วง

ภาพที่ 7 เครื่องแต่งกายนักแสดงกลุ่มเล่นลูกช่วง
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 เครื่องแต่งกายนักแสดงกลุ่มรำลูกช่วง
ที่มา: ผู้วิจัย

อุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สำคัญคือ ลูกช่วง หมายถึง ผ้าที่ทำเป็นห่อผ้าผูกให้เป็นรูปทรงกลม ทั้งทางปล่อยชายให้ถ่วงน้ำหนักโยนไปยังฝ่ายตรงข้าม หากใครรับพลาดต้องตกเป็นเชลย โดยทั่วไปจะทำขึ้นจากผ้าขาวม้านำมามัดและมัดให้มีลักษณะเป็นทรงกลม แล้วปล่อยชายยาวไว้จับสำหรับโยนและรับ

ภาพที่ 9 ลูกช่วง
ที่มา: ผู้วิจัย

ลำดับขั้นตอนการแสดง

ลำดับการแสดงถูกเป็นเรื่องราวตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการแสดง โดยเริ่มจากผู้แสดงกลุ่มรำลูกช่วง หมายถึง หนุ่มสาวที่แสดงออกมาเป็นกลุ่มแรกชักชวนกันมาร่วมงานและชมการเล่น ลูกช่วงส่วนกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มเล่นลูกช่วงและร้องเพลงพวงมาลัย จะออกมาเพื่อเล่นลูกช่วง โดยแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ดังนี้

ตารางที่ 1 ลำดับขั้นตอนการแสดง

ที่	ผู้แสดง	รูปภาพ	รายละเอียดการแสดง
1	กลุ่มรำลูกช่วง	 ภาพที่ 10 ทักทาย	- ผู้แสดงกลุ่มรำลูกช่วงออกมาชักชวนกันเพื่อไปร่วมกิจกรรมวันตรุษสงกรานต์และเล่นลูกช่วง
2	กลุ่มเล่นลูกช่วงและร้องเพลงพวงมาลัย	 ภาพที่ 11 ชวนกันมาเล่นลูกช่วง	- ผู้แสดงกลุ่มเล่นลูกช่วงและ ร้องเพลงพวงมาลัยชวนกันออกมาเล่นลูกช่วง
3	ผู้แสดงกลุ่มเล่นลูกช่วงและร้องเพลงพวงมาลัย	 ภาพที่ 12 การร้องเพลงพวงมาลัย	- กระบวนการเล่นเพลงพวงมาลัยเมื่อผู้แสดงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแพ้จากการเล่นลูกช่วง ซึ่งในการแสดงกำหนดให้เป็นฝ่ายหญิงเป็นผู้แพ้ ผู้แพ้จะต้องออกมา ร่ายรำประกอบเพลงพวงมาลัย ฝ่ายหญิงทั้งหมดจะเป็นผู้รำก่อน
4	การรำเกี่ยวลูกช่วง	 ภาพที่ 13 รำเกี่ยวลูกช่วงกลุ่มที่ 1	- เป็นการแสดงที่ต่อเนื่องจากการเล่นเพลงพวงมาลัยที่ร้องเชื้อเชิญให้สองฝ่ายมาราวงเกี่ยวลูกช่วง ผู้แสดงเกี่ยวลูกช่วงแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มรำลูกช่วงจะแสดงก่อน ในลักษณะรำหมู่

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	ผู้แสดง	รูปภาพ	รายละเอียดการแสดง
5	การรำเกี้ยว ลูกช่วง	 ภาพที่ 14 รำเกี้ยวลูกช่วงกลุ่มที่ 2	กลุ่มเล่นลูกช่วงจะแสดงในช่วงที่ 2 โดยรำเป็นคู่

ที่มา: ผู้วิจัย

กระบวนท่ารำ

กระบวนท่ารำลูกช่วงพวงมาลัยของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ประกอบด้วยกระบวนท่าต่าง ๆ ดังนี้

1) กระบวนท่ารำทางนาฏศิลป์ไทยส่วนใหญ่พบในท่ารำของผู้แสดงหญิง อาทิ ท่าออกของผู้แสดงหญิง กลุ่มรำลูกช่วง ใช้ท่าคล้ายมือจีบและหยิบจีบตั้งบนไหล่พร้อมก้าวเท้า ท่าสอดมือจีบของผู้แสดงหญิงกลุ่มเล่นลูกช่วงขณะร้องเพลงพวงมาลัย

2) กระบวนท่าที่เน้นกิริยาท่าทางธรรมชาติเป็นท่าหลัก เช่น การไหว้ การเดิน การถือลูกช่วง การตีดนิ้ว การเสยผม โดยใช้นาฏยศัพท์ประกอบในการเคลื่อนไหวให้เกิดความสวยงาม ได้แก่ การลักคอก การกตเอียง การก้าวเท้า การย่อเท้า การจรดเท้า การโย้ตัว การจีบ การตั้งวง ทั้งนี้ผู้แสดงต้องรำรำให้ตรงกับจังหวะของเพลงที่กระซิบรวดเร็ว

3) กระบวนท่ารำที่เน้นการแสดงความรู้สึก ปรากฏในท่ารำของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เช่น การปรบมือ การแสดงความรัก การชี้ชวน การอวย การขอลูกช่วง การหยอกเย้าของฝ่ายชาย การโยนลูกช่วง การรับลูกช่วง

กระบวนท่ารำเมื่อเรียงร้อยตามลำดับขั้นตอนการแสดงแล้ว ก่อให้เกิดความสนุกสนานและรื่นเริงบันเทิงใจ แต่ทั้งนี้ผู้แสดงต้องแสดงออกถึงอารมณ์ต่าง ๆ ตามการจำลองเหตุการณ์ สื่อให้ผู้ชมรับทราบจะทำให้เกิดความสมบูรณ์ในการแสดงเพิ่มมากขึ้น

สรุป

เพลงพวงมาลัยเป็นการเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่งที่มีมาแต่โบราณ นิยมเล่นกันในบริเวณภาคกลางในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ สำหรับเพลงพวงมาลัยของบ้านจระเข้สามพัน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเพลงที่ชาวบ้านในท้องถิ่นขับร้องและเล่นกันมานานราวเกือบสองร้อยปี มีเอกลักษณ์การร้อง คือคำขึ้นต้นของฝ่ายชายหรือพ่อพวง ขึ้นต้นว่า “เออ เอีย ลอยมา” ส่วนของฝ่ายหญิงหรือแม่พวง ขึ้นต้นว่า “เออ ระเหย ลอยมา” คำร้องรับลูกคู่ ฝ่ายชายรับว่า “โอ้ย โยะ” ก่อนการทวนบทร้อง ส่วนฝ่ายหญิงไม่ต้องร้องให้ร้องรับทวนบทร้องเลย ทั้งชายและหญิงจะร้องรับจำนวน 2 ครั้ง แล้วลงคำว่า “เออ” สำเนียงการขับร้องเพลงพวงมาลัยมีสำเนียงเหนือของภาษาถิ่นคล้ายคลึงกับการร้องเพลงเหย่ยของชาวบ้านอำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แต่มีการยืดหรือทอดคำร้องให้ไพเราะและหวาน นุ่มนวล น่าฟังอย่างยิ่ง จังหวะที่ใช้ประกอบการขับร้องเพลงพวงมาลัย คือการปรบมือ ซึ่งอาจทอดหรือกระซิบขึ้นอยู่กับการร้องนั้น ๆ มีการรำและท่าทางประกอบบทร้อง ท่ารำนั้นเป็นท่ารำแบบชาวบ้านมีลักษณะของการรำแบบจีบสอดมือสลับไปมาพร้อมการย่อเท้าให้ตรงจังหวะ เล่นควบคู่กับ

การเล่นลูกช่วงหรือช่วงซัย ซึ่งเป็นกีฬาท้องถิ่นที่ใช้ผ้าผูกมัดให้เป็นลูกกลม ๆ ปล่อยชายผ้าเป็นหาง เพื่อการโยนในทิศทางที่บังคับได้ วิธีการเล่นคือแบ่งผู้เล่นออกเป็นสองฝ่าย มีเขตแดนกึ่งกลางที่เรียกว่ากลางแดน แต่ละฝ่ายโยนลูกช่วงส่งให้กัน โดยต้องรับลูกช่วงนั้นให้ได้ หากรับไม่ได้จะมีการปรับโทษ โดยให้ออกมาร้องและเล่นเพลงพวงมาลัยสลับกัน รูปแบบการแสดงสร้างสรรค์ชุด ลูกช่วง พวงมาลัย ยึดรูปแบบจารีตนาฏศิลป์ไทย โดยนำรูปแบบของระบำมาเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ มุ่งหมายเพียงเพื่อความงดงามของศิลปะการรำและการรื่นเริงบันเทิงใจ สะท้อนวิถีการละเล่นของภูมิภาคไทย มีการแต่งกายที่สวยงาม เพลงดนตรีที่ไพเราะน่าฟัง รวมทั้งลักษณะการแสดงนำเสนอวิธีการเล่นลูกช่วง ในรูปแบบนาฏศิลป์ไทย โดยจำลองเหตุการณ์ให้เสมือนการละเล่นของจริง

อภิปรายผล

จากผลของการสร้างสรรค์การแสดงลูกช่วงพวงมาลัย ได้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยอีกรูปแบบหนึ่ง โดยนำแนวคิดทฤษฎีการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาออกแบบการแสดง ใช้ท่ารำทางนาฏศิลป์ไทยผสมผสานกับท่าทางตามธรรมชาติ ผ่านกระบวนการทางเทคนิคต่าง ๆ มีการใช้มุมและพื้นที่บนเวทีช่วยสร้างมิติการแสดงที่แปลกใหม่ พื้นฟูการแต่งกายแบบดั้งเดิมของชาวบ้านในท้องถิ่นรวมถึงการละเล่นพื้นบ้านของไทยเกิดเป็นความรู้แก่ผู้ชม ที่สำคัญได้สะท้อนเรื่องราว วิถีชีวิต ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้การแสดงชุดดังกล่าวสามารถส่งเสริมยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรีได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับการบูรณาการการมีส่วนร่วมของชุมชนและแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรีในฐานะเมืองแห่งศิลปินที่สร้างสุนทรีย์ภาพให้กับสังคม ดังคำขวัญที่ว่า “แหล่งปราชญ์ศิลปิน ภาษาถิ่นชวนฟัง”

ข้อเสนอแนะ

ในการสร้างสรรค์งานด้านนาฏศิลป์ครั้งต่อไป ควรพัฒนาเทคนิควิธีการการสร้างสรรค์งานโดยดำเนินการในลักษณะงานวิจัยสร้างสรรค์เชิงบูรณาการ เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะหรือเชิงพาณิชย์ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพของผลงานรวมถึงสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งทางตรงและทางอ้อมและควรเพิ่มการให้ความรู้แนวคิด เทคนิควิธีการ หรือการแก้ปัญหาในกระบวนการทำงานเพื่อให้ผู้สนใจนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในงานอื่น ๆ ได้อีกด้วย

รายการอ้างอิง

- เกลียว เสรีจกิจ. ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (เพลงอีแซว). สัมภาษณ์, 12 กรกฎาคม 2558.
- ชาญเดช อุปการะ และคณะ. (2551). การละเล่นเพลงพวงมาลัย คณะครูบัว สังข์วรรณะ ตำบลจระเข้สามพัน อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดสุพรรณบุรี. ศิลปินพหุศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- บัว สังข์วรรณะ. ศิลปินภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเพลงพวงมาลัย. สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม 2558.
- วิบูลย์ ศรีคำจันทร์. (2537). เพลงพวงมาลัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สุกัญญา สุจนาย. (2546). บทเพลงแห่งภูมิจิตของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุมาลย์ เรืองเดช. (2518). เพลงพื้นเมืองจากพจนมทวน. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.